

Koloh Gábor

Összehasonlító dél-dunántúli uradalomtörténet

Gazdaságirányítás és gazdálkodás a vajszlói és a mágocsi uradalomban

Szakmai beszámoló

Általános

A Tempus Közalapítvány Magyar Állami Eötvös Ösztöndíjának támogatásával 2021. október 1. és 2022. március 31. között ösztöndíjas kutatómunkát végeztem a tübingeni (Baden-Württemberg, Németország) Institut für donauschwäbische Geschichte und Landeskunde-ban (továbbiakban: IdGL).

A mobilitás célja egy összehasonlító dél-dunántúli uradalomtörténeti vizsgálat szakirodalmi és forrásbeli megalapozása illetve kiegészítése volt. A kutatás célkitűzéséül az egyes uradalmak keretén belül, hasonló körülmények között élő magyar és a német parasztek gazdálkodásának szisztematikus összevetését határoztam meg.

A vizsgálat fő eredménye, hogy a paraszti gazdálkodás fokozatait sikerült finomítanom, a témával foglalkozó korábbi szakirodalomban használt naturális és árutermelői gazdálkodás helyett egy finomabb terminológiai megközelítéssel élek. Ennek során, az összehasonlítás aprólékosságra törekvő munkájával és a gazdálkodási, demográfiai és antropológiai vonatkozásainak figyelembevételével, a paraszti kisbirtok és kisbirtoküzem megkülönböztetésére teszek javaslatot az 1848 előtti uradalmakban élő és gazdálkodó jobbágyok termelésére vonatkozóan. A kisbirtoküzemi kategória harmonikusan illeszkedik Tóth Tibor korábbi nagybirtoküzemi terminológiájához, azonban nemcsak a paraszti szinten való megjelenítése, hanem a családi munkaszervezet súlyának hangsúlyozása miatt is fontosnak gondolt különbségekre írnyítja a figyelmet.

Az ösztöndíjas időszak további eredményének tekintem a szakirodalom elsajátítása során érzékelt szakmai fejlődésemet, a Tübingenben megismert szakirodalmat és forrásanyagot, a megerősödött és az újonnan létrejött szakmai és emberi kapcsolataimat. A Tübingenben töltött félévet így minden téren rendkívül eredményesnek tekintem. A kinti munka eredményeit egy közel négy ív terjedelmű kéziratban sikerült összefoglalnom.

Az Intézet könyvtára

Munkám jelentős részét a fogadóintézet könyvtárában végeztem. A könyvtár anyagából elsősorban azokat a gazdaságtörténeti szakirodalmi anyagokat gyűjtöttem össze, amelyek a német gazdálkodással illetve általában véve az uradalomtörténeti kutatással kapcsolatosak. Az IdGL könyvtára mindemellett gyűjti a településfeldolgozásokat is: ezek közül az Ortsfamilienbuchok közül is igyekeztem többet beszakennelni, hogy a munkámat később más baranyai német településre is ki tudjam terjeszteni. A kint töltött időszak alatt meglátogattam a tübingeni

egyetem és a gazdaságtörténeti kutatóközpont könyvtárát is, amelyek anyaga meggyőzött a kutatás továbbvitelének szükségességéről.

Hartmann-hagyaték

Rudolf Hartmann a két világháború közötti időszakban Magyarországot (is) járó fiatal német kutatók (Wandervogelek) egyike volt, akinek felbecsülhetetlen értékű fényképhagyatékának egy számottevő részét szintén az IdGL őrzi. A gyűjtemény változatos tematikájú, így a ruházkodásról, építkezésről, mentalitásról is bőséges információt hordoz.

Tübingeni munkám során a Hartmann-hagyatékból azokat a képeket gyűjtöttem össze, amelyek a gazdálkodást ábrázolták. Összesen több mint 107 fényképet sikerült így kiválogatnom, amelyek jórésze adatolt mind a keletkezés helyére, mind idejére vonatkozóan. A magyarral szemben az újításokra, megújulásra jobban nyitó német gazdálkodás néhány fontos transzgenerációs eleme is megtalálható a képeken, mint amilyen a női munkaerő fokozottabb igénybevétele.

A képeket az említett kéziratban a vonatkozó részeknél beépítettem, de külön való elemzésüket is fontosnak érzem a későbbiekben.

Szakmai kapcsolatok

Dr. Fata Márta, az IdGL vezető kutatója és a tübingeni egyetem professzora jelentős mértékben elősegítette a munkámat. Heti-kétheti konzultációk során a 18–19. századi baranyai németek életéről, gazdálkodásáról kaptam számos fontos ismeretet, inspiráló kérdést és javaslatot. A kinti félév során került megrendezésre az IdGL éves konferenciája is, amely során szintén több németországi és nemzetközi kutatóval sikerült megismerkednem és témánkban kapcsolódási pontot találnunk. Ugyancsak a szakmai kapcsolatok fejlődését segítette elő az IdGL-be érkező vendégkutatókkal való megismerkedés is.

Módszertani ismeretek

A Tübingenben töltött félév lehetővé tette számomra, hogy elmélyüljek a gazdaságtörténetírásban, különösen az uradalomtörténetben. A hazai uradalomtörténetben, úgy vélem, új és a nemzetközi trendekhez is igazodó eljárást jelenthet az az általam követni kívánt megoldás, amely az összehasonlítással élve próbál meg olyan mélyebb problematikákat megérteni, amelyekhez a gazdaságtörténeti mellett más tudományágak eszköztárának bevonása is nélkülözhetetlen. A jelen ösztöndíjas időszak során munkaerőgazdálkodás-kutatásom így egyszerre alkalmazza az uradalomtörténeti mellett a demográfiai és az antropológiai megközelítést is.

Kézirat

A tübingeni félévem során jó ütemezéssel, zavartalan körülmények között nemcsak a vállalásokat sikerült teljesítenem, de meg tudtam írni az azokon alapuló kéziratomat is, amely mintegy alapszöveggként lehetőséget ad arra, hogy szakmai körökben megvitatásra kerüljön. A szöveg német nyelvű megjelenésére szintén van kilátás.

Összegzés

Köszönöm a Tempus Közalapítványnak, hogy a Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj keretében az elmúlt félét Tübingenben, az IdGL-ben tölthettem el. Szellemileg ez egy roppant intenzív, termékeny időszakom volt, ahol egyszerre tudtam eddigi tudásomat fejleszteni és új ismeretekkel is bővíteni.

Bizakodóan tekintek arra a lehetőségre, hogy a kutatás során levont következtetések a nemzetközi szakmai ingerküszöböt is idővel el fogják érni.

Budapest, 2022. április 15.

Kóloh Gábor